

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายนำร่องคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบวงจร PDCA เป็นการบูรณาการแนวคิดหลักเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ และการวิจัยการปฏิรูปแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. กระบวนทัศน์ใหม่ในการปฏิรูปการเรียนรู้
2. การปฏิรูปการเรียนรู้
3. การปฏิรูปการฝึกหัดครูและเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู
4. การปฏิรูปโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
5. การรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม
7. การปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา โดยใช้วงจร PDCA
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กระบวนทัศน์ใหม่ในการปฏิรูปการเรียนรู้

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่หลัง ค.ศ. 2000 นิยมเรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งกล่าวถึงการเป็นโลกใบเดียวหรือทุกสิ่งทุกอย่างมีผลกระทบทั่วโลก (Global) โดยมีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวนำพาการขับเคลื่อนทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ ทำให้ทุกประเทศต้องเกี่ยวข้องกันในทุกด้านที่เคยเป็นอิสระทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ทำให้เกิดการหล่นหลอมกระบวนทัศน์ใหม่อย่างรวดเร็ว เช่น ความคิดทางเศรษฐกิจ มีความคิดแบบเครือข่าย ความสัมพันธ์ การรวมพลังและพึ่งพาตนเองสูงขึ้น ความคิดทางสังคมเกิดการหวงแหนวัฒนธรรม การคานอำนาจแบบชนธรรมรัฐ การกระจายตัวสู่ท้องถิ่น และอิทธิพลอุตสาหกรรมในด้านการจัดการศึกษานับว่าต้องเร่งรัดพัฒนาให้ทันต่อกระแสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้แข่งขันกับทุกชาติได้ ต้องเปลี่ยนจากพออ่านออกเขียนได้เป็นอ่านให้มากที่สุด ใช้เทคโนโลยีกับการพัฒนางานเพื่อแข่งขัน การใช้โรงเรียนเป็นฐานจัดการศึกษา แทนการรอคอยส่วนกลาง เป็นต้น

1.1 ความหมายของกระบวนทัศน์ทางการศึกษา (Paradigm)

กระบวนทัศน์ หมายถึงชุดความคิดและความเชื่อในการมองสภาพความเป็นจริง ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งจะมีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมด้านการศึกษาของคนในสังคม ให้สอดคล้องกับกรอบความคิดในด้านการศึกษานั้น

1.2 ความแตกต่างกระบวนทัศน์เดิมกับกระบวนทัศน์ใหม่ของสังคมโลก

1.2.1 เดิมมองโลกแบบต่างคนต่างอยู่แบบปัจเจกชน ในแนวใหม่ให้ความสำคัญแบบสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแบบสังคมกลุ่มหรือองค์รวม (Wholism)

1.2.2 เดิมเชื่อในการที่มนุษย์มุ่งเอาชนะธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอดนำสิ่งที่มีในธรรมชาติมาใช้ให้มากที่สุด ในแนวใหม่มุ่งอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยอนุรักษ์ให้คงอยู่ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

1.2.3 เดิมพยายามสร้างความแข็งแกร่งและเอาตัวรอดปลอดภัย แสวงหาความได้เปรียบในแนวใหม่ ต้องร่วมมือกันประสานประโยชน์ให้เกิดความสงบสุขร่วมกัน

1.2.4 เดิมมีแนวคิดการทำงานแบบเชิดชูคนเก่ง มอบให้ให้ทำให้ความไว้วางใจเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน ในแนวใหม่ให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจและการใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

1.2.5 เดิมแสวงหาสร้างเสริมความสำคัญทางเศรษฐกิจ ในแนวทางใหม่ให้สิทธิเสรีภาพ การเคารพสิทธิมนุษยชนและคุณค่าความเป็นมนุษย์

1.2.6 เดิมมีความเชื่อในความเป็นจริงว่าต้องเป็นระบบมีหลักการแนวทางแน่นอนตายตัว ในแนวทางใหม่เชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกดำรงอยู่ได้ในพื้นฐานการยอมรับการเปลี่ยนแปลง การปรับเปลี่ยนและการพัฒนาให้เหมาะสม

1.2.7 เดิมเชื่อในโลกของเนื้อหาสาระองค์ความรู้จากเอกสาร ตำรา การรวบรวมค้นคว้าในแนวทางใหม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษามากกว่าที่ ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ โดยอาศัยความรวดเร็วของการสื่อสารทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.3 การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาไทย

การปรับเปลี่ยนจากกระบวนทัศน์เดิม (ระยะ 5 – 10 ปีที่ผ่านมา) สู่กระบวนทัศน์ใหม่ของประเทศไทย

ตารางที่ 1 สรุปการเปรียบเทียบกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเดิม – ใหม่

กระบวนทัศน์การศึกษาเดิม	กระบวนทัศน์การศึกษาใหม่
1. เป้าหมายการศึกษา - การศึกษามีเป้าหมายที่ “ปริมาณ” - การศึกษาเพื่อเข้าเป็นลูกจ้างในตลาดแรงงาน - การศึกษาเพื่อสอบได้ - การศึกษาเพื่ออัตรา (เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว) - การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศอยู่รอดได้	1. เป้าหมายการศึกษา - การศึกษามีเป้าหมายที่ “คุณภาพ” - การศึกษาเพื่อคิดเป็น ทำเป็น ประยุกต์เป็น สามารถสร้างงานได้เอง - การศึกษาเพื่อรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต - การศึกษาเพื่ออัตรา เพื่อชีวาและเพื่อปวงประชา - การศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก
2. ผู้เรียน - เน้นผลสัมฤทธิ์ที่ความรู้	2. ผู้เรียน - สมดุลในเรื่องการคิด ความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม ทำกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคม - เป็นเลิศทางปัญญาอย่างมีมาตรฐานระดับสากล
3. หลักสูตรและเนื้อหา - หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ - หลักสูตรเลียนแบบต่างประเทศ - หลักสูตรเปลี่ยนยาก ล้าสมัย	3. หลักสูตรและเนื้อหา - หลักสูตรหลากหลายตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม - หลักสูตรผสมผสานทั้งเป็นสากลและเข้ากับท้องถิ่น - หลักสูตรเป็นพลวัต

ตารางที่ 1 สรุปการเปรียบเทียบกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเดิม – ใหม่ (ต่อ)

กระบวนทัศน์การศึกษาเดิม	กระบวนทัศน์การศึกษาใหม่
4. การจัดการศึกษา - รัฐเป็นแกนนำ - การบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ - คณะผู้บริหารเป็นผู้จัดการการศึกษา - ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา - ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ - เน้นผลิตสายสังคมศาสตร์ - การพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐ - การขาดแคลนเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา	4. การจัดการศึกษา - เอกชนเป็นแกนนำ - การบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ - สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา - จัดการศึกษาประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งภายในและภายนอก - ให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและอริยาศัย - เน้นผลิตสายวิทย์และเทคโนโลยี มากขึ้น - การระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชน - การจัดสรรคลื่นความถี่โครงสร้าง พื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะ
5. ผู้สอน - มีบทบาทสอนนำ - มีรายได้น้อย เมื่อเทียบกับการทำงาน ในภาคเอกชน - ทำวิจัยน้อย - ระบบผลิตครูได้คนไม่เก่งหรือ มีคุณสมบัติบกพร่อง	5. ผู้สอน - มีบทบาทสอนควบคู่ไปกับเป็นผู้นำทางความคิดของสังคม - มีรายได้สูงขึ้นตามเกณฑ์ผลงาน เทียบเคียงกับการทำงานในภาคเอกชน - เน้นทำวิจัยในชั้นเรียน งานวิจัย ทำผลงานทางวิชาการ - ระบบคัดเลือก ผลิตและใช้ครู เน้นคนเก่ง คนดี (ใบประกอบวิชาชีพ โครงการครูต้นแบบ / ครูแห่งชาติ / ครูภูมิปัญญาไทย)

ตารางที่ 1 สรุปการเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาทักษะทางการศึกษาเดิม – ใหม่ (ต่อ)

กระบวนการศึกษาเดิม	กระบวนการศึกษาใหม่
6. การเรียนการสอนและการวัดผล - ผู้สอนเป็นสำคัญ - สอนตามแบบแผน - สอนให้จำ - ป้อนข้อมูลบอกจุด - เชื่อฟัง - ท่องจำ - ไม่เน้นการเขียน - ข้อสอบเน้นแบบปรนัย	6. การเรียนการสอนและการวัดผล - ผู้เรียนเป็นสำคัญ - เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ - ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (ทำ Attitude Test) - สอนให้คิด - เรียนรู้ด้วยตนเอง - อภิปราย, ถกเถียง - เน้นความเข้าใจ - เน้นการเขียน - ข้อสอบแบบอัตนัย
7. ผู้บริหารการศึกษา - ยึดรูปแบบการบริหารแบบราชการ	7. ผู้บริหารการศึกษา - ปรับรูปแบบการบริหาร ตอบสนองสังคม และ พ.ร.บ.การศึกษา

ที่มา : ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร และคนอื่น ๆ , 2545 : 27 - 29

1.4 การเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาทักษะทางการศึกษาที่สำคัญ

- 1.4.1 กระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น
- 1.4.2 จัดการศึกษาให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสและสิทธิเท่าเทียมกัน
- 1.4.3 จัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกพื้นที่และทุกเวลา
- 1.4.4 นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการจัดการศึกษา
- 1.4.5 ส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ในทุกพื้นที่
- 1.4.6 จัดระบบการเรียนรู้ที่ดีมีคุณภาพเหมาะสมกับบุคคล ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้น
- 1.4.7 เพิ่มบทบาทภาคเอกชน และประชาชนสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ท้องถิ่น

1.4.8 ส่งเสริมระบบเครือข่ายการประสานภารกิจต่าง ๆ ของสถาบันการศึกษาให้หลากหลายยิ่งขึ้น

1.4.9 ดำเนินการในงานประกันคุณภาพการศึกษา และการตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน

ความเข้าใจกระบวนการที่มีต่อวงการศึกษาของครู ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจะช่วยให้การบริหารจัดการ การวางแผน วิทยุทัศน์ ตลอดจนพันธกิจสู่แผนการปฏิบัติงานและปฏิบัติการสอนของโรงเรียนจะเป็นไปตามความต้องการของประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจากการวางแผนพัฒนากระตุ้นให้กับประเทศ ซึ่งเป็นภาระกิจสำคัญของทุกสถานศึกษา

2. การปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ คือการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้จากเดิมที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งไปสู่การเอาคนและสถานการณ์จริงเป็นตัวตั้ง ให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างดี โดยใช้ประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้แสวงหาคำตอบ ประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างหลากหลาย เพื่อหล่อหลอมให้เป็นคนที่ดีเป็น ทำเป็น ใฝ่รู้ต่อเนื่องและพัฒนาคุณภาพชีวิตตลอดไปอย่างเต็มศักยภาพ

2.1 แนวปฏิรูปการเรียนรู้

- 2.1.1 ให้มีการเรียนรู้เต็มศักยภาพของผู้เรียน
- 2.1.2 เชื่อมโยงหลักสูตร สาระการเรียนรู้ของผู้เรียนตั้งแต่อายุ 0 – 20 ปี
- 2.1.3 ใช้กระบวนการวิจัย ปฏิรูปการเรียนรู้และวิธีการสอน
- 2.1.4 ใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ
- 2.1.5 ประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียน โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย
- 2.1.6 ใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

2.2 แนวคตินักการศึกษาไทยกับการปฏิรูปการเรียนรู้

ประเวศ วะสี (2543 : 7 – 11) เสนอให้เรียนรู้จากประสบการณ์ จากงานซึ่งวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการปัญญา 10 ขั้นตอน

1. ฝึกสังเกต
2. ฝึกการบันทึก
3. ฝึกการนำเสนอ
4. ฝึกการฟัง
5. ฝึกพิจารณาวิชัน

6. ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม
7. ฝึกการค้นหาคำตอบ
8. ต้องทำวิจัย
9. ฝึกเชื่อมโยงบูรณาการ
10. ฝึกการเขียนเรียบเรียง

คณะกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้ (2543 : 21 – 22) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด หมายถึงการกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการสอนและการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนการสอน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและเทคโนโลยี ผู้เรียนได้ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน ได้ฝึกวิธีคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการและสามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล

ครูมีบทบาทปลูกเร้าและเสริมแรงศิษย์ในทุกกิจกรรม ให้ค้นพบคำตอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการร่วมทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ความมีวินัย รับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนมีโอกาสฝึกการประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับผู้อื่น สร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองและเป็นพลโลก

การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา เกิดขึ้นได้ในหลายระดับทั้งในตัวผู้เรียน ในห้องเรียน และนอกเหนือไปจากห้องเรียนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ระดับผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรม และวิธีการเรียนรู้ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งร่วมประเมินผลการพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพ ความต้องการ ความสนใจและความถนัดของแต่ละคน

ระดับห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในการประเมินผล การพัฒนาการเรียนรู้ ครูเป็นผู้วางแผนขึ้นต้นทั้งเนื้อหาและวิธีการแก่ผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การจัดกระบวนการเรียนรู้ระดับห้องเรียนนี้ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ นอกจากครูและนักเรียนแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนอย่างสำคัญ คือผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรสนับสนุนการสอน ตลอดจนการจัดสื่อการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวผู้เรียน

ระดับนอกเหนือห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชนและสังคม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอน

กล่าวได้ว่าหัวใจการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้ คือการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งแทนที่จะยึดวิชาเป็นตัวตั้ง เปลี่ยนเป็นมายึดผู้เรียนเป็นตัวตั้งที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด แต่ไม่ได้หมายความว่าครูลดบทบาทลง แต่ความจริงแล้วบทบาทความสำคัญยิ่งมากขึ้นในการเตรียมการต่าง ๆ ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เปลี่ยนแปลงแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองมากขึ้น

ศิริเอก พรสิมา (2543 : 81) เสนอแนะว่าปฏิรูปการเรียนรู้ เริ่มจากที่ครูผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้ความสนใจ ความถนัด ปัญหาและสไตล์การเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน แล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน

ทิสนา แคมมณี (2544 : 4 - 5) กล่าวว่า การเรียนรู้ต้องมีคุณภาพ ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรม 4 ประการ คือ

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย
2. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา
3. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม
4. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางอารมณ์

เพื่อสะดวกต่อผู้สอน ผู้ติดตามนิเทศสภาพการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ได้เปรียบเทียบเป็นประพจน์กรรมให้เข้าใจ แสดงไว้ดังตารางข้างท้าย

ตารางที่ 2 ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียนและของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียน	ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของครู
1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมผัสกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
2. นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง	2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
3. นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม	3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
4. นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล	4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
5. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน	5. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง
6. นักเรียนได้ฝึกค้นรวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง	6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อย
7. นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข	7. ครูใช้สื่อการสอนที่ฝึกการคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้
8. นักเรียนฝึกให้ตนเองมีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน	8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
9. นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง	9. ครูฝึกฝนกิจกรรมรายสัปดาห์และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
	10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างทั่วถึง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ที่ครูเป็นศูนย์กลางและนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

	ครูเป็นศูนย์กลาง	นักเรียนเป็นศูนย์กลาง
1. บทบาทครู	ผู้ถ่ายทอดความรู้	ผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้
2. หน้าที่ครู	- ครูพูดเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนพูดเป็นส่วนน้อย - ครูเตรียมสิ่งที่จะพูด - ครูสอนสิ่งที่ครูรู้	- ครูพูดเป็นส่วนน้อย นักเรียนพูดเป็นส่วนใหญ่ - ครูเตรียมกิจกรรมและคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนพูดและทำกิจกรรม - ครูสอนสิ่งที่ครูรู้หรือไม่รู้จักก็ได้
3. จุดมุ่งหมาย	- เน้นเนื้อหาความรู้ - ต่างคนต่างรับความรู้	- เน้นให้นักเรียนคิด ทำและแสดงออกเพื่อแก้ปัญหา / สร้างสรรค์ - มุ่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนใหญ่
4. การวัดผล	สอบความรู้ ความจำเป็นส่วนใหญ่	- วัดผลหลายด้าน เช่น - ผลงานชิ้นสุดท้าย - กระบวนการคิด - กระบวนการทำงาน - ความรับผิดชอบ เป็นต้น

ที่มา : สุนันทา พรหมบุญ, 2541 : 6

ลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2544 : 139)

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงกับความต้องการ ความสนใจและความถนัดของตนเอง
3. ผู้เรียนมีโอกาสคิดอย่างสร้างสรรค์
4. ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระ
5. ผู้เรียนได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

6. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพจริงและได้รับประสบการณ์ตรง
7. ผู้เรียนได้ใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้
8. ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นหรือได้ทำงานเป็นกลุ่ม
9. ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

ในการพยายามเสริมสร้างให้ครูปรับเปลี่ยนการจัดกระบวนการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดโครงการกระตุ้นครูที่สำคัญหลายโครงการ เช่น โครงการครูแห่งชาติ โครงการครูต้นแบบ หลังจากนั้นหน่วยงานที่ดูแลครู มีส่วนร่วมกระตุ้นส่งเสริมให้ครูปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ทุกจุด เช่น Teacher Award มีการแสดงผลงานและสัมมนาวิชาการมากมาย ทำให้ครูนำวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ไปใช้ในการสอนจริงในชีวิต เช่น แนว CIPPA Active Learning Co-operative Learning / Problem Based Learning / Case Study / Simulation / Constructions / Integration Storyline / CAI / CATS / Group Investigation / Concept Mapping / Project Method ฯลฯ จะหาศึกษาได้จากเอกสารเผยแพร่ครูต้นแบบ ครูแห่งชาติที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

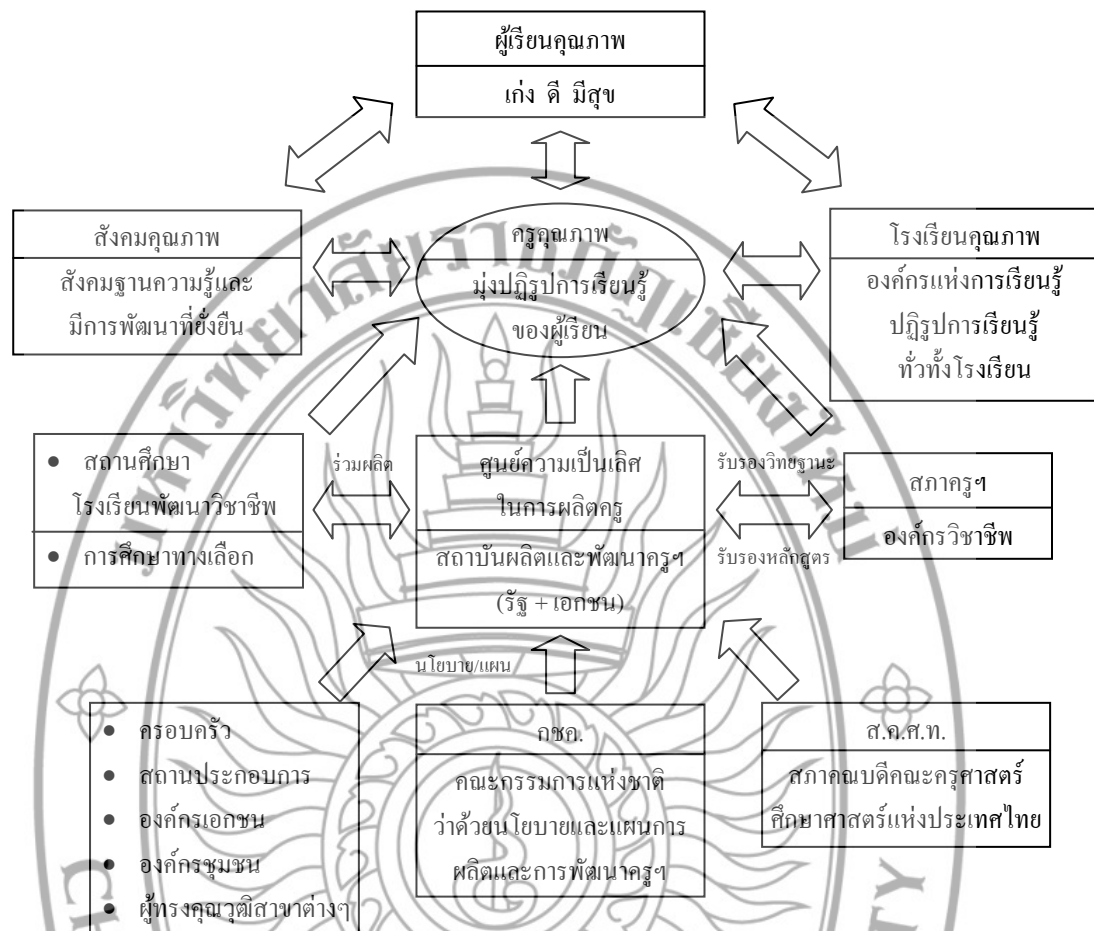
3. การปฏิรูปการฝึกหัดครูและเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

โดยที่การปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จ ครูย่อมเป็นส่วนสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ปฏิบัติในห้อง และกว่า 20 ปีที่ผ่านมา ได้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อวงวิชาชีพครู จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้นแก้ไข การดำเนินการที่หย่อนยาน ขาดประสิทธิภาพ การตรวจสอบและการคานอำนาจ จึงต้องเน้น การผลิตครูรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพเป็นที่ต้องการ นำงานปฏิรูปการศึกษาให้ดำเนินการไปได้

3.1 ระบบ

3.1.1 ระบบ “ศูนย์ความเป็นเลิศในการผลิตครู” ที่เกิดจากเครือข่ายความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและการเรียนรู้ร่วมกันของสถาบันผลิตและพัฒนาครูฯ องค์กรวิชาชีพครู สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนพัฒนาวิชาชีพ ในการศึกษากระแสหลักและการศึกษาทางเลือกครอบคลุมสถานประกอบการ องค์กรเอกชน องค์กรชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่าง ๆ กษค. และ สคศท.

3.1.2 กระบวนการ : กระบวนการใหม่ในการผลิตครูที่เน้นนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้โรงเรียนเป็นฐาน

แผนภูมิที่ 1 แสดงบริบทของระบบใหม่ในการผลิตครู
ที่มา : สำนักพัฒนาครู สถาบันราชภัฏ, 2544 : 28

3.2 มาตรฐานการผลิตครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ

เพื่อให้ระบบการผลิตครูมีมาตรฐานขั้นตอนในการยกระดับคุณภาพครู ระบบการทำงานที่เป็นมาตรฐาน จึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญ ให้เกิดการปฏิบัติที่ดีที่สุด เกิดปัจจัยและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ โดยต้องมุ่งสร้างความเข้าใจร่วมกัน 4 ประการ คือ ขอบเขตมาตรฐาน การปฏิบัติที่ดีระดับการประเมินและแหล่งข้อมูล โดยจัดทำเป็นคู่มือประกันคุณภาพการผลิตครูของสถาบัน เพื่อเป็นหลักในการทำงานร่วมกัน เกิดวัฒนธรรมคุณภาพ เห็นความสำคัญในการร่วมกันเสริมสร้างครูให้มีประสิทธิภาพที่จะออกแบบและสรรค์สร้างสติปัญญาให้กับแผ่นดินได้

มาตรฐานการผลิตครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ

มาตรฐานการบริหารจัดการ	
มาตรฐาน 1	มีนโยบายและกลยุทธ์ที่ใช้เป็นทิศทางการบริหารจัดการ สอดคล้องกับความต้องการของครูของท้องถิ่นและประเทศ
มาตรฐาน 2	มีระบบประกันคุณภาพการผลิตครูที่จะสร้างความมั่นใจได้ว่าจะผลิตครูได้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสังคม
มาตรฐาน 3	มีระบบบริหารจัดการการเงินที่ดีและมีประสิทธิภาพ
มาตรฐาน 4	มีระบบการบริหารงานบุคคลที่มุ่งพัฒนาคนและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ
มาตรฐาน 5	มีระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการผลิตและพัฒนาครูที่เพียงพอและทันสมัย
มาตรฐาน 6	มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ
มาตรฐานวิชาการ	
มาตรฐาน 7	นักศึกษา บัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
มาตรฐาน 8	มีหลักสูตรที่มีคุณภาพในแต่ละโปรแกรมวิชา
มาตรฐาน 9	คณาจารย์มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถทางวิชาการและพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
มาตรฐาน 10	มีกิจกรรมพัฒนานักศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเป็นคนดีและครูดี
มาตรฐาน 11	มีบริการ นักศึกษาที่สนับสนุนการพัฒนาด้านวิชาการและเข้าสู่อาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ
มาตรฐาน 12	มีกระบวนการเรียนการสอนที่เสริมสร้างปรีชาสามารถของนักศึกษาได้เต็มศักยภาพ
มาตรฐาน 13	มีกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่เสริมสร้างความเป็นครูที่ดีและครูชั้นวิชาชีพ
มาตรฐาน 14	มีการประเมินคุณลักษณะบัณฑิตของนักศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษาและติดตามผลการใช้บัณฑิตอย่างต่อเนื่อง

3.3 สรุปสาระสำคัญในเรื่องการผลิตครูรุ่นใหม่ ได้ว่า

3.3.1 ครูรุ่นใหม่ตามความต้องการของประชาชน ต้องเป็นคนดี คุณภาพ คือเก่งและดี มีความสุขและสร้างความสุขให้สังคมได้

3.3.2 หลักสูตรการผลิตครูรุ่นใหม่จะมีการปรับเปลี่ยนให้เก่ง ทั้งจากทฤษฎีและปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแหล่งเรียนรู้ให้มากที่สุด

3.3.3 จะต้องมียุทธศาสตร์การผลิต ระบบคุณภาพการทำงานและระบบการพัฒนาครู

3.3.4 ครูต้องมีความสามารถอย่างแท้จริง ในเรื่องการปฏิบัติการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542

3.3.5 การพัฒนาครูรุ่นใหม่ ต้องมีระบบเชื่อมโยงกับสถานศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้อย่างใกล้ชิด เป็นการทำงานที่เป็นเครือข่ายการผลิตครูใหม่ร่วมกัน

4. การปฏิรูปโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

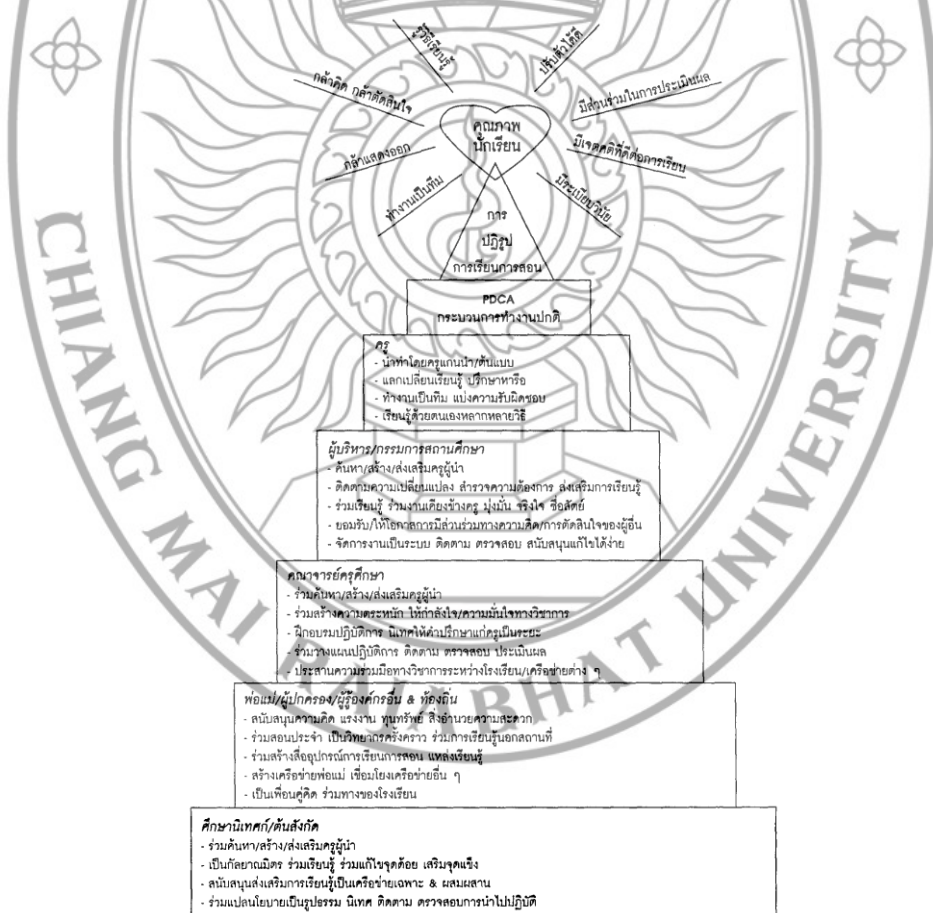
คือ โรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นแหล่งความรู้ที่อาจารย์และนักศึกษา สามารถเข้าไปเรียนรู้ วิจัย เพื่อพัฒนางานครูได้ตลอดเวลา และมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาชีพครูกับมหาวิทยาลัยอย่างจริงจัง มีเป้าหมายเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้

4.1 ความเป็นมาของการพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวด 4 ซึ่งเป็นหมวดแนวทางการศึกษาจะกำหนดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ไว้ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ การจัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและระดับตามศักยภาพ มาตรา 23 กำหนดแนวทางให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการคิด การผสมผสานความรู้ การบูรณาการคุณธรรม ค่านิยมในทุกวิชา การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน การใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การประสานสัมพันธ์กับทุกฝ่ายในชุมชน มาตรา 25 ได้กำหนดเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบตามแนวทางที่กำหนดไว้ในมาตรา 23 และ 24 ส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ถ้าเราพัฒนาโรงเรียนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ชุมชนหรือสังคมนอกโรงเรียนจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วย ตามหลักการและแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 และ 25 นี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จึงต้องร่วมสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างจริงจัง เป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน

4.2 การรวมพลังเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2545 : 16 – 17)

การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนมีความเป็นไปได้สูง และสามารถประสบผลสำเร็จเมื่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง และนักเรียน รวมทั้งศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารทุกระดับของหน่วยต้นสังกัด ตลอดจนผู้แทนและผู้รู้ทั้งภาครัฐและเอกชน มีความเข้าใจสาระและเจตนารมณ์ ของหมวด 4 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกฝ่าย รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้สอดคล้องกันกับของฝ่ายอื่น ๆ โดยที่ทั้งหมดมุ่งพัฒนาคุณภาพของนักเรียนเป็นเป้าหมายหลัก ดังภาพที่แสดงถึงบทบาทในการรวมพลังเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 บทบาทในการรวมพลังเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ที่มา : เลขา ปิยะจักริยะ, 2545 : 105

ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างผลที่เกิดขึ้นกับลักษณะโรงเรียนปฏิรูป ซึ่งจำแนกเป็นเงื่อนไข ปัจจัยและองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังขึ้นกับความตระหนักและความสามารถของโรงเรียนที่จะรักษาสถานภาพการปฏิรูปของตนให้มั่นคง ยั่งยืน โดยต้องสร้างเสริมศักยภาพทางปัญญาของบุคลากรในโรงเรียนให้สูงขึ้นอยู่เสมอ แต่ยังคงคล้องกับบริบทของตนเองและยึดเป้าหมายมุ่งประโยชน์และความสำคัญอยู่ที่คุณภาพของนักเรียน การที่จะรักษาสภาพและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นตลอดเวลา จะต้องได้รับอิสระทางวิชาการ / ทางความคิด การมีเครือข่ายสนับสนุนที่กว้างไกล การจัดสรรและการใช้งบประมาณเพื่อการนี้อย่างพอเหมาะ หากโรงเรียนปฏิรูปได้เช่นนี้แล้ว การทำหน้าที่เป็นโรงเรียนแกนนำ / ตัวแทนในการขยายผลจึงจะมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

4.3 ความคาดหวังการศึกษาโรงเรียนเครือข่ายที่ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้

4.3.1 โรงเรียนเครือข่ายโดยผู้บริหาร ครู นักเรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรม

4.3.2 โรงเรียนมีความเข้มแข็งเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นโรงเรียนต้นแบบปฏิรูปที่จะเกื้อกูลงานวิชาการกับโรงเรียนอื่น ๆ ในพื้นที่เหมาะสมต่อการส่งนักศึกษาสาขาการศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในหลักสูตรผลิตบัณฑิตครู 5 ปี

4.3.3 คณะครูสาสตร์กับโรงเรียนเครือข่ายได้เรียนรู้วิถีคิด วิธีการในการพัฒนางานปฏิรูปร่วมกัน โดยโรงเรียนมีความอิสระในความริเริ่มสร้างสรรค์หาความเหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของตน สามารถรวมพลังการปฏิรูปได้ โดยคณะครูสาสตร์มีส่วนร่วมสนับสนุนหรือเสนอแนะ

4.3.4 ผู้บริหารและครู อาจารย์ในโรงเรียนสามารถพัฒนาเชื่อมโยงการบริหารที่หมั่นปรับปรุง ตรวจสอบ พัฒนาร่วมกันด้วยความเอาใจใส่ โดยแนวดำเนินการบริหารและการเรียนรู้สอดคล้องกัน สามารถรวมพลังการมีส่วนร่วมอย่างได้ผลสู่การปฏิรูปทั้งโรงเรียนเพื่อคุณภาพของนักเรียน

4.3.5 ครูได้มีการขยายผล ทั้งในส่วนครูผู้สอน ผู้บริหารและสถานศึกษา สู่พื้นที่การศึกษาโดยรอบ คณะครูสาสตร์ควรสนับสนุนให้มีการนำเสนองานเป็นระยะ ๆ และให้เกียรติเชิดชูยกย่องและเผยแพร่ผลงานสู่โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และโรงเรียนในพื้นที่ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันปฏิรูปการเรียนรู้

การร่วมพัฒนาสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพครูและ ได้รับประโยชน์ร่วมกัน

5. การรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภายหลังการบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เจตนารมณ์ของ มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา คือความต้องการให้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการจัดการ อันจะส่งผลให้เยาวชนได้รับการพัฒนา เต็มตามศักยภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รวมทั้งผู้ปกครองและประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพ และมาตรฐานของสถานศึกษา

5.1 มาตรฐานการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547 : 3)

มาตรฐานการศึกษา สมศ. ได้มีการทบทวนและประกาศใช้เช่นปัจจุบันในครั้งที่ 5/2547 เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2547 โดยปรับระบบหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยประเมินตาม 14 มาตรฐาน 68 ตัวบ่งชี้ โดยแบ่งเป็นมาตรฐาน ด้านผู้บริหาร มาตรฐานด้านครูและมาตรฐานด้านผู้เรียน

5.1.1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร มี 5 มาตรฐาน มีตัวบ่งชี้รวม 22 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงาน อย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาลงเสริมความสามัคคีและความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

5.1.2 มาตรฐานด้านครู มี 2 มาตรฐาน มีตัวบ่งชี้รวม 16 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 24 ครุมีวุฒิ / ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครู
เพียงพอ

5.1.3 มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน มีตัวบ่งชี้รวม 30 ตัวบ่งชี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์
มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และ
พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับ
ผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุนิษย สุนภาพกายและสุนภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรีย์ภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

5.2 ผลการวิจัยมาตรฐาน

ผลการวิจัยมาตรฐานตัวบ่งชี้ (สํานักรับรองมาตรฐานประเมินคุณภาพ, 2546 : 7)
พบว่ามาตรฐานด้านผู้เรียนมีน้ำหนักความสำคัญสูงสุดทั้งในรายมาตรฐานและรายตัวบ่งชี้ ดังนั้น
ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด

จะเห็นได้ว่าการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญและการเร่งรัดให้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม
ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจ ดำเนินการโดยเร่งด่วน คือปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน
โดยตรง

5.3 สภาพของโรงเรียนที่เตรียมรับการประเมินคุณภาพในแนวปฏิรูปการเรียนรู้

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษา
สู่การปฏิบัติ โดยเริ่มจากโครงการกระตุ้นแบบและครูแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2541 เพื่อให้มีการขยายผล
แบบเครือข่ายต่อเพื่อนครู แต่พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารเวลา ผู้บริหารไม่สนับสนุน
ขาดการรวมพลังในโรงเรียนของตน จึงพบว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ควรเริ่มที่โรงเรียน โดยทุกฝ่าย
ต้องร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องมีการบริหารจัดการ
ที่เป็นระบบ มีการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน มีการเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน
เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงได้จัดทำโครงการนำร่องโรงเรียนปฏิรูป

การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นการศึกษาสภาพ ขยายเครือข่ายการปฏิรูปการเรียนรู้กับสถาบันอื่น และให้สถาบันครูศึกษาได้มีบทบาทวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบ โดยมีโรงเรียนนำร่อง 2 – 3 แห่งทั่วประเทศ

5.3.1 ข้อค้นพบก่อนเริ่มโครงการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2547 : 55 – 58)

- (1) โรงเรียนมีความแตกต่างกันในความพร้อม
- (2) หน่วยงานต้นสังกัดโรงเรียนมีการอบรมครูโดยเฉพาะโรงเรียนแกนนำโรงเรียนนำร่อง
- (3) ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมีแนวคิด วิสัยทัศน์ เพื่อการปฏิรูป เช่น เชิงวิทยากร ศึกษาดูงาน นำวิทยากรมาสาธิต บรรยาย การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- (4) ความต้องการของโรงเรียน คือการมีที่ปรึกษาตามความต้องการของโรงเรียนเป็นอันดับแรก การมีนักวิจัยมาร่วมงาน มีส่วนน้อยที่ตอบว่าสามารถดำเนินการได้เอง โดยขอแต่งงบประมาณเท่านั้น
- (5) จำนวนโสตทัศนูปกรณ์ที่มีของโรงเรียน มีความแตกต่างกันมาก รวมทั้งเครื่องมือที่ส่งเสริมงานสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลสารสนเทศ ส่วนใหญ่ต้องการสื่อในรูปแบบวีดิทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือวีซีดี ซีดีรอมและหนังสือ รูปแบบการนำเสนอแผน โปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft PowerPoint เป็นสื่อที่โรงเรียนระบุความต้องการเป็นลำดับสุดท้าย
- (6) สิ่งที่โรงเรียนคาดหวังจากโครงการ คือการปฏิรูปที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความช่วยเหลือทางวิชาการ การบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

5.3.2 ผลการพัฒนาครู นักเรียนและผู้บริหารในโรงเรียนนำร่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547 : 61 – 62)

- (1) ครูมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อการจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นหลัก จากร้อยละ 47 เป็นร้อยละ 87 ของครูทั้งโรงเรียน
- (2) ครูมีความตั้งใจปรับปรุงแนวการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้น มีการใช้ใบงาน การพานักเรียนศึกษานอกห้องเรียน การให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง แต่ยังควรต้องให้ความสำคัญและพัฒนาต่อไป
- (3) นักเรียนเปลี่ยนแปลงในด้านกล้าคิด กล้าแสดงออก รักการอ่าน ใฝ่รู้ กระตือรือร้น อยากมาโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 49 เป็นร้อยละ 76

(4) นักเรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน รู้จักคิดวิเคราะห์และเขียนรายงานสรุปได้ ทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบ รู้จักบทบาทตัวเองมากขึ้น

(5) ผู้บริหารเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานไปถึงร้อยละ 91 โดยมีการกระจายอำนาจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกคน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีวิสัยทัศน์ กำหนดวงจรพัฒนาแบบ PDCA

กล่าวได้ว่าโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนประสบความสำเร็จ จากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน นักวิจัย ผู้ปกครองและชุมชนดีมาก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มียุทธศาสตร์สนับสนุน มีปัจจัยที่มีส่วนกระตุ้นให้ทุกฝ่ายตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง

6. การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

เป็นที่ยอมรับกันว่าในการพัฒนาการศึกษาและสังคมของคนในชาติ บทบาทสำคัญของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ถือเป็นความจำเป็นพื้นฐานต่อการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นกลวิธีการพัฒนาที่สำคัญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวในมาตรา 43 ว่า “การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบัน นอกจากการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหารในโรงเรียนแล้ว ยังต้องมีวิธีคิดที่กว้างขวาง ได้แก่ ผู้มีส่วนได้เสียทุกระดับในการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ นักการศึกษาและผู้สนใจ ได้มีส่วนเป็นเจ้าของและร่วมในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วม คือการให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลได้ผลเสียในการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการ ร่วมพัฒนางาน โดยร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ สนับสนุนช่วยเหลือ ร่วมมือในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย นโยบาย แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งอาจทำได้โดยการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ การร่วมปรับปรุง กิจกรรมการเรียนการสอน การสนับสนุนการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เป็นกรรมการหรือเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน การประชาสัมพันธ์ การประเมินผลติดตามการทำงาน และการให้บริการและรับบริการจากโรงเรียน

6.1 กระบวนการมีส่วนร่วม

6.1.1 การร่วมวางแผน (Participation in Planing) มีส่วนร่วมในขั้นการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดความสำคัญ กำหนดการดำเนินการและการประเมินผล

6.1.2 การร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) คือการร่วมสนับสนุน ทั้งทรัพยากรต่าง ๆ และขึ้นปฏิบัติ รับผิดชอบกันทำงานและประสานความร่วมมือ

6.1.3 การร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) นำกิจกรรมการปฏิบัติมาทำให้เกิดการปรับประยุกต์ใช้กับการดำเนินการในกิจกรรมอื่น ๆ

6.1.4 การร่วมในการได้รับประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) คือนำผลที่เกิดขึ้นไปใช้ประโยชน์ เพื่อปรับปรุงการทำงานต่าง ๆ ต่อไป

6.1.5 การร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เป็นการช่วยกันวางระบบติดตาม การนิเทศ เพื่อทุกฝ่ายจะได้ทราบผลที่เกิดขึ้น ปัญหา อุปสรรค รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขในขั้นต่อไป

6.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมในวงการศึกษา

6.2.1 การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) เป็นการรับรู้ในสิ่งที่จะดำเนินการของผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันดำเนินการ

6.2.2 การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นการฟังความคิดเห็น ตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม และเป็นการกระจายข้อมูลสู่ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีกทางหนึ่ง เพื่อให้มีข้อเสนอแนะประกอบการตัดสินใจ

6.2.3 การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) เพื่อรับฟังความคิดเห็นให้โรงเรียนได้อธิบายกิจกรรม โครงการ ตอบข้อซักถาม เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน โดยใช้เวทีสาธารณะ

6.2.4 การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) อาจใช้วิธีการเข้าร่วมเป็นตัวแทนตัดสินใจในรูปคณะกรรมการและมีอำนาจในการตัดสินใจ ในรูปแบบคณะบุคคลที่ประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกัน

6.3 แนวคิดและขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

เดชลอร์และอีเวอร์ต (Deshles and Evert 1995 อ้างจาก เนิตศักดิ์ ชุมนุม, 2540 : 31 – 33) การวิจัยแบบมีส่วนร่วม คือกระบวนการของการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ

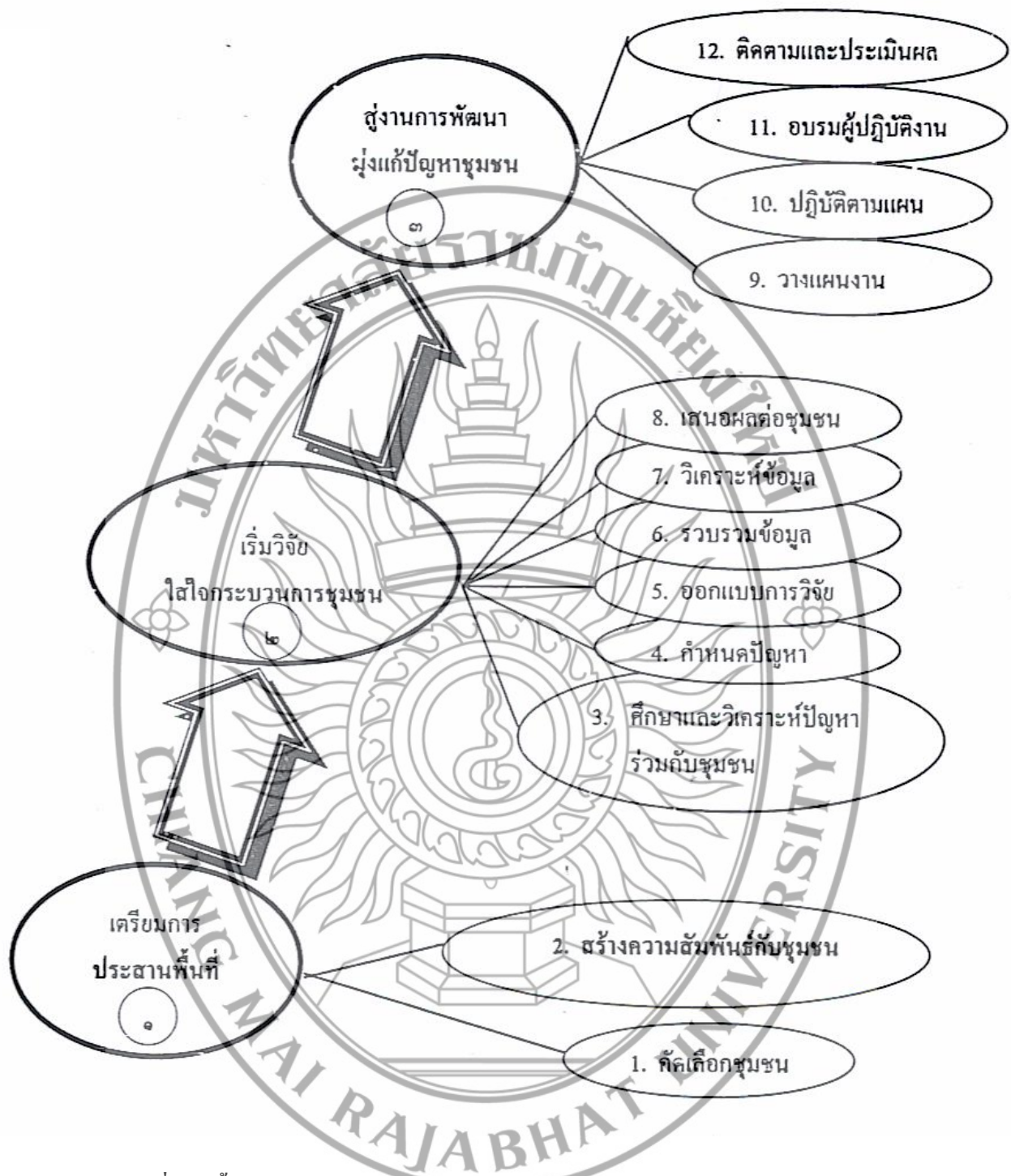
ในสถานการณ์ที่ผู้ประสบปัญหาในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้มีส่วนร่วมกับนักวิจัยที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้ว ในการตัดสินใจในประเด็นที่จะค้นคว้าในการเลือกและวิเคราะห์ข้อมูล และในการดำเนินการเพื่อจัดการพัฒนาหรือแก้ไขสถานการณ์อันเป็นปัญหานั้น

ทnungศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2547 : 9 – 10) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาจากลักษณะการบัญชาการจากเบื้องบน มาเป็นลักษณะของการเริ่มงานจากล่างขึ้นบน มุ่งที่จะแก้ปัญหาที่ตรงต่อความเป็นจริงของชุมชน ปัจจุบันนำมาประยุกต์ใช้เป็นการวิจัยที่ศึกษาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ปัญหา วางแผนดำเนินงาน ปฏิบัติการตามแผนและติดตามประเมินผล ซึ่งในการวิจัยทุกขั้นตอนสมาชิกต้องมีส่วนร่วมด้วย โดยฐานคิดที่สำคัญ คือการพัฒนาและวิจัย

พิทยาภรณ์ มานะจุติ และคณะ (2546 : 12) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการของการทำงานร่วมกัน ต้องอาศัยการสืบสวนสอบสวนหาปัญหา และข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่ม วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา (ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ทางวัฒนธรรม ทางส่วนบุคคล) รวมทั้งเป็นกลุ่มและเหนืออื่นใดต้องปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหานั้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น PAR ยังเป็นกระบวนการวิจัยที่ค่อนข้างลำเอียงไปในด้านกระบวนการประชาธิปไตย PAR ยืนหยัดขึ้นมาได้ด้วยประชาชนผู้มีหัวใจเปี่ยมด้วยการวิจัย เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ในการแก้ปัญหของตน

PAR อาจมีขั้นตอนของการมีส่วนร่วมแบบหนึ่งแบบใดต่อไปนี้ คือ

1. มีนักวิจัยจากภายนอกเป็นนักวิจัยหลัก (Principal Research) ในระยะแรก ๆ หรือวงรอบแรก ๆ ของกระบวนการ PAR โดยมีประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาเป็นนักวิจัยร่วมจนกระทั่งถึงระยะหนึ่งหรือ วงรอบหลัง ๆ จึงค่อยถ่ายโอนความรับผิดชอบของบทบาทผู้นำของนักวิจัยหลักจากภายนอกไปยังสมาชิกในชุมชนเอง โดยอาจจะมึนักวิจัยหลักหรืออาจไม่มีก็ได้
2. ไม่มีนักวิจัยหลักจากภายนอก แต่อาจมีผู้ให้คำปรึกษาจากภายนอกคนเดียวหรือเป็นคณะผู้ให้คำปรึกษาก็ได้ และมีสมาชิกผู้ร่วมวิจัยจากในชุมชนท้องถิ่นนั้นเอง จัดรูปองค์กรคณะผู้วิจัยขึ้นเอง
3. รูปแบบอื่นๆ ที่ดัดแปลงหรือประยุกต์ไปจากรูปแบบทั้งสองที่กล่าวแล้วข้างต้น เช่น มีผู้อำนวยการกระบวนการ (Facilitator) เป็นต้น

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ที่มา : สำนักงานสถาบันราชภัฏ, 2545 : 249

6.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

- 6.4.1 ลดความขัดแย้งและสร้างข้อตกลงร่วมกันได้
- 6.4.2 ชี้ประเด็นปัญหาและการแก้ไขจัดการต่าง ๆ ได้
- 6.4.3 ทำให้ได้การร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการ เพื่อการพัฒนางานและ
สร้างสรรค์งานใหม่
- 6.4.4 ทำให้ได้การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า
- 6.4.5 ทำให้ได้ร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนางานให้เกิดประสิทธิภาพ
ประสิทธิผลอย่างเต็มที่
- 6.4.6 ทำให้ได้ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุ
เป้าหมายที่วางไว้
- 6.4.7 ทำให้เกิดการควบคุม ติดตาม ประเมินผลโครงการอย่างได้ผล

7. การปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา โดยใช้วงจร PDCA

การปรับปรุงคุณภาพเป็นการความเชื่อมั่นในการทำงาน ซึ่งเป็นผลจากกิจกรรมที่มีการประสานงานเป็นระบบ และการกระทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเริ่มจากการทำการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้และถ้าผลลัพธ์ไม่ได้ตามที่คาดหมายไว้ จะมีการทบทวนแผนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อหมุนวงจรซ้ำจะทำให้เกิดการปรับปรุงและทำให้ระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ เรียกวงจรนี้ว่า เกลียวของจูราน (Juran Spiral) ซึ่งเป็นชื่อของผู้เชี่ยวชาญด้านคุณภาพของสหรัฐอเมริกา ดร.เจ อีเอ็ม จูราน บางครั้งวงจรนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเดมมิง (Deming) เรียกวงจรของเดมมิง (Deming Cycle) ประกอบด้วย

P	=	Plan	:	วางแผน
D	=	Do	:	ลงมือปฏิบัติ
C	=	Check	:	การตรวจสอบผลงาน
A	=	Action	:	การปรับปรุงแก้ไข

วงจร PDCA สามารถเทียบได้กับวงจร PAOR ซึ่งใช้กันมากในกระบวนการวิจัย คือ Plan วางแผน Act ลงมือทำ Observe สังเกตเพื่อตรวจสอบผลและ Reflect สะท้อนข้อมูลความคิด

7.1 การวางแผน (Plan = P) ประกอบด้วยครูนักวิจัย ผู้บริหารนักวิจัยและผู้สนับสนุนหรือนักวิจัยภายนอก จะเริ่มต้นด้วยการวางแผนการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ กำหนดจุดมุ่งหมายจากฐานตนเองหรือประสบการณ์เดิม ซึ่งจะได้อ้างอิง สารหรือประเด็นปัญหาในการวิจัยจากการประเมินสถานภาพของตนเองและของโรงเรียนเป็นภาพรวม (Pre – test) ขอบเขตและปัญหาวิจัยปฏิบัติ ควรจะแคบและเฉพาะเจาะจงเพื่อมุ่งนำผลไปใช้แก้ปัญหาพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนนั้น

สรุปว่าการวางแผน (Plan) เป็นส่วนสำคัญของการเริ่มต้น ดังนั้นการวางแผนที่ดีจะทำให้เกิดการแก้ไขน้อย และช่วยให้กิจกรรมและงานในส่วนอื่น ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น การวางแผนควรได้ตระหนักต่อสิ่งต่าง ๆ คือ

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ และการจำแนกปัญหา
2. การตั้งเป้าหมาย
3. การเข้าใจถึงข้อจำกัดและขอบเขต รวมทั้งการนำเข้ามาพิจารณา
4. การมองถึงวิธีการปรับปรุงที่เป็นไปได้
5. การตัดสินใจถึงแผนปฏิบัติการ
6. การกำหนดวิธีสำหรับตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ที่ได้
7. การกำหนดกิจกรรมพื้นฐาน การแยกรายละเอียดกิจกรรมและการกระจายกิจกรรม
8. การกำหนดวิธีประเมินความสำเร็จ

7.2 การลงมือปฏิบัติ (Do = D) การจัดกระบวนการเรียนรู้หรือการพัฒนาตนเอง อาจทำได้หลายแบบ แต่ผลที่ได้มากที่สุดมักมาจากการลงมือกระทำอย่างเป็นระบบ โดยนักวิจัยแต่ละกลุ่มดังนี้

7.2.1 ครูนักวิจัย งานวิจัยปฏิบัติการของครูนักวิจัยเพื่อการเรียนรู้ของตนเอง มุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนการสอน บริบทของชั้นเรียน คุณลักษณะของผู้เรียนและความถนัดความสามารถของครูเอง การวิจัยของครูมักเกิดขึ้นเนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน แล้วครูต้องการค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น งานวิจัยจึงเป็นการทำความเข้าใจปัญหาหรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดปัญหา นอกจากนี้ครูนักวิจัยสามารถศึกษาเพื่อคิดค้นหาและมุ่งพัฒนากระบวนการและเทคนิควิธีการสอน การปรับพฤติกรรมนักเรียนด้วยแนวทางใหม่หรือการพัฒนา / สร้างสื่อการเรียนรู้ ชุดการสอน เป็นต้น ทั้งนี้ผลจากการวิจัยทดลองปฏิบัติการดังกล่าวจะต้องเป็นประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

7.2.2 **ผู้บริหารนักวิจัย** เสนอแนะให้ผู้บริหารนักวิจัยเรียนรู้รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School –Based Management = SBM) การวิจัยปฏิบัติการของโรงเรียนจึงเป็นลักษณะของการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน ร่วมคิดตามประเมินผลนิเทศ

7.2.3 **นักวิจัยภายนอก / ผู้สนับสนุน** ภารกิจในการวิจัยเชิงปฏิบัติการส่วนใหญ่ของนักวิจัยภายนอก มักจะมาจากคำขอของครูและผู้บริหาร

สรุปว่าการลงมือปฏิบัติ (Do) เป็นการนำสิ่งที่ปรากฏในแผนมาปฏิบัติอย่างถูกต้องจริงจัง ควรได้พิจารณาขั้นตอนดังนี้

1. สร้างความมั่นใจว่าผู้ปฏิบัติทราบความจำเป็น ความสำคัญของแผน
2. มีการสร้างความมั่นใจต่อการสื่อสาร ต่อฝ่ายปฏิบัติอย่างเหมาะสม
3. มีการจัดการศึกษาอบรม หาความรู้เพิ่มเติมในการปฏิบัติ เพื่อนำแผนนั้นมาปฏิบัติได้จริง
4. มีการจัดหาทรัพยากรสนับสนุนในการปฏิบัติได้เหมาะสมตามความจำเป็น
5. มีการกำหนดช่วงเวลาร่วมกันและเหมาะสมต่อการปฏิบัติ

7.3 **การตรวจสอบ / ประเมินผล (Check = C)** ในกระบวนการเรียนรู้หรือการวิจัยที่ผู้เรียน / ผู้วิจัยต้องการสืบหาข้อเท็จจริง ค้นหาคำตอบ สร้างความรู้ใหม่ ทดลองหรือออกแบบนวัตกรรม การตรวจสอบและการประเมินผลจะต้องมีการสังเกตผล รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการตรวจสอบนี้ คู่มือจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้ แต่แท้จริงแล้วในการวางแผนเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ / การวิจัย นักวิจัยจำเป็นต้องวางแผนตรวจสอบหรือประเมินผลตามจุดมุ่งหมายเหล่านั้นไปด้วยพร้อมกัน โดยกำหนดให้ชัดเจนว่า

- ประเมินเพื่ออะไร หรือการกำหนดจุดมุ่งหมายการประเมิน
- ประเมินอะไร หรือการวิเคราะห์ / นิยามสิ่งที่จะประเมิน
- ประเมินอย่างไร หรือการออกแบบเทคนิค / เครื่องมือประเมิน
- ประเมินได้อะไร หรือการตัดสินคุณค่าผลที่ประเมิน
- แจ้งผลการประเมินแบบใด หรือการรายงานผลการประเมิน

7.3.1 วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบหรือประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ ในโครงการนี้นักวิจัยอาจกำหนดได้ดังนี้

- (1) เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกลุ่มในโครงการ
- (2) เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data)
- (3) เพื่อเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลง
- (4) เพื่อให้ได้สารสนเทศ / จุดด้อย / ข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุง
- (5) เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับแก่โรงเรียนในโครงการฯ
- (6) เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อตอบคำถามการวิจัยของ

โครงการ

7.3.2 การวิเคราะห์หรือนิยามสิ่งที่จะประเมิน เมื่อทราบว่าจะประเมินเพื่ออะไร แล้ว ก็ควรกำหนดสิ่งที่จะประเมินหรือสังเกต ตรวจสอบ ดำเนินการให้การประเมินผลเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

(1) สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการนิยามที่ชัดเจนว่า “การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน” (SBM) มีความหมายอย่างไรในบริบทของโรงเรียนตนเองและ สร้างแบบวัดประเมินผลที่เกิดขึ้น โดยยึดผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นเป้าหมายหลัก

(2) สำหรับครู ต้องการนิยามที่ชัดเจนว่า “การจัดกระบวนการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” ในบริบทของครูของชั้นเรียน มีความหมายอย่างไรและ สร้างแบบวัด / ประเมินผล มีตัวบ่งชี้ที่บอกว่าคุณลักษณะอย่างนี้เป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดจาก กระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจะสะท้อนถึงผล การเรียนรู้โดยการบริหารจัดการ / ทดลองปฏิบัติการวิจัยของครู ผู้ประเมินครูอาจเป็นตัวเอง เพื่อนครู ผู้บริหารและนักเรียน เป็นต้น

(3) สำหรับนักเรียน ในฐานะที่ได้รับผลกระทบเป็นเป้าหมายหลักของ การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ย่อมต้องมีส่วนเป็นผู้ประเมินโรงเรียน ซึ่งรวมถึงประเมิน การบริหารจัดการของผู้บริหารและการจัดการเรียนการสอนของครู นอกจากนักเรียนแต่ละคน จะเป็นผู้ประเมินแล้ว ยังสามารถประเมินในภาพของคณะกรรมการนักเรียนหรือสภานักเรียน

(4) นักวิจัยภายนอก / ผู้สนับสนุน จะทำงานในลักษณะส่งเสริมให้โรงเรียน คิดเอง สร้างเอง ลงมือทำเองและประเมินเอง จึงจำเป็นที่จะต้องรู้แหล่งข้อมูลเพียงพอที่จะเสนอแนะ เช่น จัดหาเอกสาร แนวทางหรือนิยามไปให้เป็นอย่างตัวอย่างและร่วมช่วยให้โรงเรียนวิเคราะห์ / นิยาม

7.3.3 วิธีการประเมินผล ในโครงการนี้ การประเมินผลเป็นเครื่องมือในการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายกลุ่ม ผู้ประเมินสำหรับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม จึงไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิจัยคนเดียวตามที่เสนอแนะไว้ข้างต้น ผลการประเมินที่ได้ในแต่ละกลุ่มผู้เรียนจึงมาจากหลายแหล่งและมีผู้ประเมินหลายกลุ่มได้ วิธีการประเมินผลก็เช่นเดียวกัน ควรใช้หลักหลากหลายวิธี ดังเช่น

- (1) การประเมินตามสภาพจริง
- (2) การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน
- (3) การประเมินจากผลการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมการทำงานที่เป็นจริง
- (4) การประเมินจากรอบทิศทางหรือโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

และมีกระบวนการประเมินที่หลากหลาย

- (5) การประเมินแบบปฏิกัมพันธ์ โดยผู้ประเมินและผู้ถูก / รับการประเมิน มีการให้และรับข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกันอย่างรวดเร็ว จับใจ

- (6) การประเมินโดยกลุ่มเพื่อน หรือผู้ที่คุ้นเคยเข้าใจเนื้องานและกระบวนการของผู้รับการประเมิน

- (7) การประเมินโดยบุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่รู้ถึงงานที่จะประเมิน

7.3.4 การตัดสินใจคุณค่าผลที่ประเมิน การตัดสินใจว่าประเมินแล้วได้อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด สำเร็จหรือไม่สำเร็จอย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่ต้องเตรียมการไว้อย่างเหมาะสมในช่อง การวางแผน (Plan) การประเมินผลงานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการวิจัยปฏิบัติการ โรงเรียนจะเป็น ผู้กำหนดเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินผลเอง ในหลักการที่ว่ากระบวนการประกันคุณภาพที่ดี จะต้องเริ่มต้นดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทั้งโรงเรียน (Whole School Approach) ดังนั้นสัมฤทธิ์ผล ของการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน จึงได้แก่เกณฑ์การประเมินแบบอิงตนเอง

7.3.5 การเสนอรายงานผลการประเมิน เนื่องจากการประเมินตามแนวการปฏิรูปการศึกษาให้ความสำคัญกับผู้เรียน การเสนอรายงานผลการประเมินจึงเป็นการเสนอรายงานสำหรับผู้เรียนเป็นรายบุคคล เช่น การจัดทำโปรไฟล์ (Profile) แสดงผลการเรียนแต่ละรายวิชาของผู้เรียน และการสังเกตของครู

สรุปว่าการตรวจสอบ (Check) เป็นการตรวจสอบประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน โดยพิจารณา ดังนี้

1. มีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่
2. ตัวแผนการมีความเหมาะสมหรือไม่

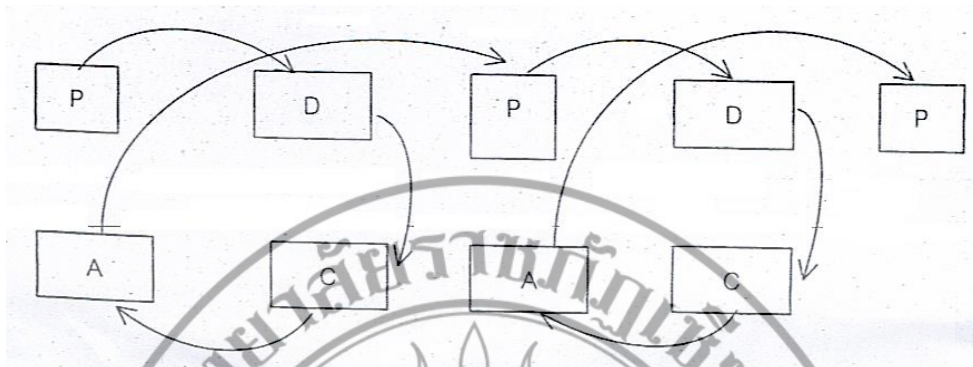
7.4 การนำผลประเมินไปสู่การปรับปรุง / พัฒนา (Act = A)

การนำผลที่วิจัยปฏิบัติการและประเมินได้ไปใช้ปรับปรุงงานทุกด้านของโรงเรียนเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุด ความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครูทุกคนและคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะเอาผลการประเมินมาพูดคุย อภิปรายขยายความให้เป็นรูปธรรมในการเข้าใจตรงกันถึงสาเหตุของความล้มเหลวหรือล้มเหลว ของความเหมาะสมหรือไม่ของกระบวนการและวิธีการทำงานของทุกฝ่ายในโรงเรียน ส่วนใด กิจกรรมใดควรแก้ไข ปรับปรุง คงไว้หรือตัดทิ้ง เป็นสาระที่ต้องมีการรวมพลังกันทั้งโรงเรียน เพื่อร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือแก้ไขทันที หากเป็นดังนี้เกณฑ์และมาตรฐานที่โรงเรียนวางไว้ทั้งในช่วงที่ประเมินแล้วหรือจะประเมินต่อ ๆ ไปก็จะสัมฤทธิ์ผลได้ตามที่โรงเรียนทั้งโรงเรียนต้องการ

สรุปการปรับปรุงแก้ไข (Action) เป็นการกำจัดปรากฏการณ์ หรืออาการของปัญหา หรือสาเหตุให้ตรงประเด็น ควรพิจารณา ดังนี้

1. วิเคราะห์สาเหตุจากความผิดพลาดของงานให้ชัดเจนตามประเด็น เช่น ความเข้าใจ สถานการณ์กับสภาพการณ์ การเลือกใช้เทคนิค การขาดการสื่อสารที่ดี ปัญหาจากบุคคล ปัญหาจากทรัพยากรการสนับสนุน ฯลฯ
2. การทำความเข้าใจในธรรมชาติของปัญหาที่เกิดขึ้น
3. การชี้แจงถึงกระบวนการที่ก่อให้เกิดอาการเช่นนั้น
4. การกำจัดข้อบกพร่องของกระบวนการ โดยทบทวนวิธีการทำงานและมาตรฐานการทำงาน

วงจรการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งเทียบได้กับวงจร PDCA ที่นำเสนอข้างต้น เมื่อนักวิจัยทั้งผู้บริหารนักวิจัย ครูนักวิจัยและผู้สนับสนุน / นักวิจัยภายนอก ลงมือปฏิบัติการจริงในโรงเรียน จะต้องมีการดำเนินงานตามวงจรซ้ำหลาย ๆ รอบ จนกว่าจะได้ผลการวิจัยที่ตอบคำถามวิจัยตามที่นักวิจัยต้องการหรือจนกว่านักเรียน / ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้นการดำเนินการตามวงจรการเรียนรู้ จึงมีลักษณะต่อเนื่องดังภาพ

แผนภูมิที่ 4 วงจรการเรียนรู้แบบ PDCA

ในการทำงานตามวงจร PDCA สิ่งสำคัญ คือการวิเคราะห์สาเหตุและมีการทบทวนแผนการ มีการชี้แจงสาเหตุ ความล้มเหลวได้อย่างถูกต้อง และมีการเปลี่ยนแปลงแผน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพ เป็นรายปีและมีการทบทวนทุกปี เพื่อให้มั่นใจว่าแผนดังกล่าวมีความเหมาะสม

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2542) ได้สรุปสรุปกับการวิจัยชั้นเรียนไว้ว่า การวิจัยในชั้นเรียนไม่ใช่สิ่งที่แปลกแยกไปจากหน้าที่ที่ครูปฏิบัติอยู่ ครูเองเป็นบุคคลที่ทำการวิจัยในชั้นเรียนอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยก็คือ ครูผู้สอน การวิจัยในชั้นเรียนจะเริ่มต้นที่การปฏิบัติงาน การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพการณ์ที่ผู้วิจัยประสบอยู่ จากนั้นทำการศึกษากำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการหรือเครื่องมือต่าง ๆ ผลที่ได้คือ การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนนั่นเอง การที่ครูทำการวิจัยในชั้นเรียนจะเป็นการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เพราะการวิจัยในชั้นเรียนมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อการปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานของผู้วิจัย ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ ความสามารถในการทำวิจัยชั้นเรียน ซึ่งจะทำให้ครูได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองสามารถแก้ปัญหาที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพราะครูเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้เรียนรู้และเข้าใจสภาพการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

เลขา ปิยะอัจฉริยะ และนางลักขณ์ วิรัชชัย (2544) การปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียน มี 5 ส่วน ซึ่งจะเชื่อมโยงเกี่ยวข้องต่อเนื่องกันดังนี้

1. **ปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน** ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักวิจัย ผู้สนับสนุนภายนอก การปฏิรูปการเรียนรู้ คือการปรับบทบาทการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มเหล่านี้ เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกกลุ่มให้เต็มตามศักยภาพ และผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด
2. **ปฏิรูปการสอนของครู** การปฏิรูปการสอนของครูจะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อครู มีการปฏิรูปการเรีนรู้นั้นคือ ครูเรียนรู้และลงมือค้นหา พัฒนา ทดลองวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ หรือปรับปรุงวิธีการเดิม ให้การสอนการทำงานของครูและการเรียนรู้ของนักเรียนมีคุณภาพ และปัญหาของนักเรียนได้รับการแก้ไขทันทั่วทั้งที่
3. **ปฏิรูปการบริหารของผู้บริหาร** ผู้บริหารปฏิรูปการบริหาร เมื่อมีการปฏิรูป การเรียนรู้ นั้นคือผู้บริหารเรียนและลงมือปรับปรุงการบริหารจัดการโรงเรียน ค้นหา พัฒนา ทดลอง วิธีการและเทคนิคเชิงกลยุทธ์ มุ่งแก้ปัญหของนักเรียน ของครูและบุคลากรได้ทันการ ส่งผลให้ นักเรียนและครู และบุคลากรของโรงเรียนมีคุณภาพ อีกนัยหนึ่งคือผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและโรงเรียนทั้งโรงให้หลักประกันว่าผู้รับบริการจะ ได้รับการศึกษาตาม มาตรฐานการพัฒนา
4. **การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา** ผลจากการพัฒนาคุณภาพตนเองของครู และผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินพร้อมกันไปทั้งโรงเรียน มีผลต่อการพัฒนางานของโรงเรียน ทุกด้าน เป็นการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษา พัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ตามเป้าหมาย ตามเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนต้องการและผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมกันกำหนดไว้
5. **การประกันคุณภาพภายนอก** เมื่อโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน สามารถดำเนินการทั้ง 4 ส่วนข้างต้น ได้ผลเป็นที่พอใจในโรงเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก็ย่อมเกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนรู้จักและมองเห็นตนเองด้วยการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทำให้ โรงเรียนมีฐานข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และมีความพร้อมในการขอรับ ประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกที่รับผิดชอบ

สกล แก้วศิริ (2546) ศึกษากระบวนการทัศน์ในการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนเครือข่าย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ พบว่าโรงเรียนเครือข่ายมีกระบวนการทัศน์ในการปฏิรูปการเรียนรู้มาก โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการ ด้านพฤติกรรมครูและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และสูงกว่า สภาพความเป็นจริงเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยความสำเร็จในการปฏิรูปการเรียนรู้มาจากการมีส่วนร่วม

ของทุกฝ่าย ปัญหา อุปสรรคส่วนใหญ่จะเกิดจากงบประมาณ และโรงเรียนต้องการการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนมาก ส่วนผลกระทบการเป็นโรงเรียนปฏิรูป คือการได้รับการยอมรับการทำงานของคณะครู ครูมีพฤติกรรมจรรยาบรรณดีขึ้น ผู้บริหาร ครูและนักเรียนภาคภูมิใจโรงเรียน

รุ่ง แก้วแดง (2546) ได้กล่าวว่า “โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครู โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน” ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2545 – เมษายน 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครู โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจและความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ ผลจากการวิจัยดังกล่าวพบว่า การฝึกอบรมครู โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ครูที่เข้ารับการอบรมปรับเปลี่ยนทัศนคติและสามารถจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ได้เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งได้กรอบแนวทางการฝึกอบรมครูที่ชัดเจนและเสนอให้ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาครูในระดับกว้าง

นกร บุญมา (2546) สรุปการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของผู้รับการอบรม

1. ผู้รับการฝึกอบรมพัฒนาเทคนิคและวิธีสอน ได้ตรงกับปัญหาของผู้เรียน
2. ผู้รับการฝึกอบรมมีสื่อและอุปกรณ์ทุกครั้งที่ใช้สาธิตพร้อมทั้งจัดเตรียมแบบประเมิน
3. ผู้รับการฝึกอบรมปรับปรุงการทำงานปกติ เพื่อให้มีเวลาว่างพบผู้ฝึกอบรม
4. ผู้รับการฝึกอบรมมีความสุขการสอน
5. ผู้รับการฝึกอบรมเขียนรายงานวิจัยได้คนละ 1 เรื่อง

นุจรี พิวนวล (2546) สรุปผลที่เกิดขึ้นกับครูที่รับการอบรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป

1. ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตร และการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน
2. ครูใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลาย เช่น การสอนแบบโครงงาน กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ฯลฯ
3. ครูมีความสนใจเอาใจใส่ผู้เรียนดีขึ้น โดยการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล เช่น นักเรียนบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา ครูมีการใช้แผนการสอนรายบุคคล
4. ครูมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการแก้ปัญหา

5. ครูใช้กระบวนการวิจัย เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอน และนำไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน

6. ครูมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาการเรียนการสอน

7. ครูใช้กระบวนการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย ทั้งการวัด ความรู้ ทักษะ กระบวนการ เจตคติและคุณลักษณะ และประเมินตามสภาพจริงจากการทำแฟ้มสะสมงาน การทำโครงการ ฯลฯ

8. ครูให้ความช่วยเหลือ แนะนำครูที่ไม่ได้รับการอบรมได้

9. ครูมีความตระหนัก ในการทำวิจัยในชั้นเรียนมากขึ้น

จินตนา กันธวัช (2546) สรุปผลที่เกิดขึ้นในการพัฒนาครูว่า ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับครูที่เข้าร่วมโครงการ มีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมทุกคน คือมีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนในรายวิชาที่ทำวิจัย มีแนวคิดการสร้างนวัตกรรม ได้แก่ วิธีการใหม่ ๆ ชุดฝึก แบบฝึกต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้ การเรียนรู้มีความน่าสนใจ ครูมีความอยากรู้ผลที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากที่ได้ใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นมา

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานตามโครงการผู้ให้การอบรมรายงานตรงกันทั้งการเปลี่ยนแปลงที่ดีในการพัฒนาเพื่อนครูในโรงเรียนอย่างได้ผล ทั้งด้านความรู้ เจตคติและทักษะในการปฏิบัติวิชาชีพครูอย่างสอดคล้องต้องกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู จุฬาลักษณ์ ระดม (2546 : 24) สรุปว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผล คือ

1. ผู้ให้การอบรม
2. การสนับสนุนของโรงเรียนต่อโครงการ
3. กระบวนการบริหารที่เอื้อให้คณะครูมีอิสระที่จะคิดทำบนแผนงานของกลุ่ม
4. คณะครูผู้เข้าร่วมโครงการ มีความรับผิดชอบตั้งใจจริง ในการพัฒนาตนเอง
5. นักเรียนของผู้เข้ารับการอบรม ให้ความร่วมมือและเห็นความสำคัญในการเรียนมากขึ้น

6. การฝึกอบรมมีกระบวนการขั้นตอนที่ดี มีการช่วยเหลือเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขการทำงานร่วมกัน

โสภณพรณ ชื่นทองคำ (2546) สรุปปัจจัยของการดำเนินการ จากความคิดเห็นผู้เข้าอบรม ว่า โครงการจะสำเร็จเกิดจากที่ผู้ให้การอบรมคอยช่วยเหลือดูแล การมีเครื่องมือที่พร้อม ความพร้อมของผู้รับการอบรม ปัจจัยด้านเวลาและภาระงานควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เนื่องจากภาระงานปกติกับการสอนค่อนข้างมาก

ปาริชาติ สุทธิเวช (2546) สรุปว่าปัจจัยความสำเร็จ ผู้บริหารเป็นที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรม ผู้ให้การอบรมผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในโรงเรียนเดียวกันอยู่ในบรรยากาศสภาพแวดล้อมเดียวกัน ทำงานร่วมกัน ปรึกษากันได้ทุกเวลา ไม่เสียเวลาในการเดินทางไปอบรมนอกโรงเรียน ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคในการทำงานและสภาพจริงของการจัดการเรียนการสอน จำนวนผู้เข้ารับการอบรมไม่มากดูแลทั่วถึง และต้องการพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง ให้ความสนใจเสียสละเวลาเพื่อพัฒนาตนเอง

อารี หลวงนา และคณะ (2547) ศึกษาวิจัยเพื่อวางระบบติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านบางน้อย อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยพบสภาพปัญหาเริ่มต้น คือครูส่วนหนึ่งยังใช้การสอนแบบบรรยาย ใช้สื่อการสอนน้อยและไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสนองต่อความสนใจของนักเรียนได้ดีเท่าที่ควร เทคนิคการสอนไม่หลากหลาย จากการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาครูให้มีทักษะการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ และพัฒนาครูให้มีความรู้สู่การปฏิบัติ วัดและประเมินติดตามนิเทศทั้งภายในและภายนอก พบว่าโรงเรียนและครูมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมขององค์กรดีขึ้น ครูมีกิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง จากผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูที่ค่อนข้างชัดเจน

อมร ไชยแสน และคณะ (2547) ได้วิจัยเพื่อวางระบบติดตามผลการพัฒนาครูเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้โรงเรียนท่าม่วงวิทยาคม อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการกำหนดรูปแบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนา พบว่าการพัฒนาครูควบคู่กับการติดตามและประเมินผลเป็นระยะ ๆ เป็นวิธีการที่ดีวิธีหนึ่ง ในการกระตุ้นให้ครูผู้สอนได้พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา และต่อเนื่อง อันจะส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

จิราพร พงศ์อาจารย์ และคณะ (2547) ทำการศึกษาสภาพการพัฒนาครูด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการพัฒนาครูโรงเรียนบ้านป่าสัก อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก โดยการใช้วิจัยแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการ PDCA พบว่า ผลการปฏิรูปการเรียนรู้สำหรับครูเกิดการพัฒนาในด้านความรู้ ความเข้าใจการปฏิรูปการเรียนรู้ ทำโครงการพัฒนาการเรียนรู้นำไปปฏิบัติจริงได้ เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ถูกต้อง ส่วนประกอบครบและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดวิธีสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์และสาระการเรียนรู้ ยังต้องพัฒนาเรื่องการออกแบบกิจกรรม ตามขั้นตอนการสอน ขาดการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและความหลากหลายของสื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดผลสอดคล้องจุดประสงค์ แต่ยังไม่หลากหลายและไม่ประเมินตามสภาพจริง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ทำได้ดีในบางส่วน เช่น การกระตุ้น การเสริมแรง กระบวนการทำงานเป็นกลุ่มและรายบุคคล แต่กิจกรรมยังขาดความหลากหลาย ตลอดจนขาดการฝึกให้ผู้เรียนคิด ปฏิบัติและสร้างความรู้ด้วยตนเอง การวิเคราะห์และสังเคราะห์การรายงานผลและการจัดทำแฟ้มสะสมงานของครู ทำได้ตามรูปแบบและกรอบที่กำหนด แต่ยังขาดการสะท้อนความคิดที่ลึกซึ้ง ทั้งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ การวางระบบติดตาม ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง มีการประเมินซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันทำงานและเห็นว่าผลการดำเนินการในแนวทางนี้จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน